

La relació entre la Diputació i els Estaments com a institucions representatives del Regne de València durant el segle XVII. Una cooperació necessària*

MIQUEL FUERTES BROSETA

Università degli Studi di Cagliari – Universitat de València

Resum

La representació política del Regne de València ha estat motiu d'un complex i interessant debat historiogràfic. Sovint, les diferències institucionals amb els altres dos territoris peninsulars de la Corona d'Aragó han provocat malentesos. Amb aquest treball ens endinsem en la disputa i mostrem que, llevat d'alguns moments puntuals, realment no va existir. Estaments i Diputació passaven de col·laborar a enfrontar-se i a la inversa amb tota normalitat, per això cal veure quina era la dinàmica general de la relació; per fer-ho hem recopilat documentació que inclou un llarg període, del 1598 al 1707, i les dades obtingudes ens permeten aportar informació per a més d'un segle en què els moments de col·laboració van ser molts més que els d'enfrontament.

Paraules clau: representació, institucions, València, Diputació, Estaments, segle XVII.

* Aquest treball s'emmarca en el projecte d'investigació *Privilegio, trabajo y conflictividad. La sociedad moderna de los territorios hispánicos del Mediterráneo occidental entre el cambio y las resistencias*, PGC2018-094150-B-C21, finançat pel Ministerio de Ciencia, Innovación y Universidades. Així mateix s'ha dut a terme gràcies a una beca predoctoral de l'Ateneo de la Università degli Studi di Cagliari (UniCa) per al xxxiii cicle de doctorat. He d'agrair a dos membres del consell de redacció de *Pedralbes* les observacions i els suggeriments formulats en una primera versió d'aquest treball, que m'han permès millorar-lo substancialment en diversos aspectes.

Resumen

La representación política del Reino de Valencia ha sido motivo de un complejo e interesante debate historiográfico. Las diferencias institucionales con los otros dos territorios peninsulares de la Corona de Aragón han provocado frecuentes malentendidos. En este trabajo nos adentramos dentro de esta disputa mostrando que realmente en la época no existió, salvo en algunos momentos puntuales. Estamentos y Diputación pasaban de colaborar a enfrentarse y a la inversa con total normalidad, por eso hay que ver cuál era la dinámica general de la relación; para hacerlo hemos recopilado documentación desde 1598 hasta 1707, aportando información para más de un siglo en el que los momentos de colaboración fueron muchos más que los de enfrentamiento.

Palabras clave: representación política, instituciones, Valencia, Diputación, Estamentos, siglo XVII.

Abstract

Political representation of the Kingdom of Valencia has been the subject of complex and interesting historiographic debate. Institutional differences with the other two peninsular territories of the Crown of Aragon have caused frequent misunderstandings. This paper enters into this dispute showing that really, in that period, it only existed at some specific moments. *Estaments* and *Diputació* went from collaboration to confrontation and vice versa as a matter of course, which is why our interest lies in the general dynamic. To analyse it we have compiled documentation from 1598 to 1707, providing information for more than a century. This information allows us to conclude that the periods of collaboration were much more significant than those of confrontation.

Keywords: political representation, institutions, Valencia, *Diputació*, *Estaments*, 17th century.

I. *Introducció a un debat historiogràfic*

Aquest treball s'aproxima a una qüestió encara poc coneguda, la relació entre dues institucions que tenien un paper molt important en el siste-

ma de representació institucional del Regne de València, els Estaments i la Diputació del General.

El concepte de representació és susceptible d'interpretació, i més si es considera que en l'actualitat no s'entén el mateix que en l'Antic Règim. En el període medieval i modern, sovint s'emprava la metàfora antropomòrfica per descriure la societat, en la qual cada un dels membres del cos tenia un paper per tal que tot funcionés correctament. Aquest model permetia explicar certs privilegis i justificava una jerarquització. La monarquia dels Àustria era un agregat de regnes que compartia un mateix sobirà que, a la vegada, era cap i cor de cadascun d'ells. De cara a l'exterior, el monarca, com a testa de la república, representava el conjunt i cada un dels senyoriis. Tanmateix, cada part, ja fos un regne, ciutat, vila, corporació, etc. es relacionava amb el cap i amb els altres òrgans, raó per la qual calia que també tingueren una veu més enllà del monarca.¹

En cadascun dels membres de la Corona d'Aragó, el principal exponent d'aquest tipus de representació eren les Corts Generals, que reunien els no atzarosament anomenats Braços i el Rei, i que així congregaven el conjunt del cos polític de la república. Els Braços o Estaments, al seu torn, eren una representació dels ordres que formaven la societat de l'Antic Règim, ja que una part, la millor i més sana, parlava en nom del conjunt. Es podria continuar fent una relació de representacions corporatives cada vegada menors —quasi infinita— fins arribar al *pater familias*.²

1. José Ignacio FORTEA PÉREZ, «Representación y representados en la España del Antiguo Régimen», a F. Lorenzana, F. Iniesta i F. J. Mateos, coords., *La representación popular. Historia y problemática actual y otros estudios sobre Extremadura*, Sociedad Extremeña de Historia, Llerena, 2012, pp. 11-16. Pablo FERNÁNDEZ ALBALADEJO, «La representación política en el Antiguo Régimen», a M. Artola i M. Pérez Ledesma, coords., *El Senado en la historia*, Cámara del Senado, Madrid, 1998, pp. 51-82. Aquestes teories de societat antropomòrfica també serviren per explicar el poder del rei com a príncep de Catalunya. Víctor FERRO I POMÀ, *El dret públic català. Les institucions a Catalunya fins al decret de Nova Planta*, Eumo, Vic, 1987, pp. 27-41.

2. Xavier Gil explica que la Monarquia Hispànica era un «escalonamiento de entidades jurídico-políticas» que anava des de la família fins a la *res publica hispanica*

Dit açò, queda clar que hi havia nivells i formes diferents de representació. La que ens centra l'atenció és la del Regne de València.³ En la política exterior, aquesta representació requeria en el monarca, i en la interior en les Corts Generals —els Braços i el monarca—. Però que succeïa fora de l'àmbit parlamentari? Qui exercia com a interlocutor amb el rei i altres actors en nom del Regne de València durant els períodes sense Corts?

Com ja va assenyalar Emilia Salvador, sovint s'apliquen a València models institucionals procedents d'altres territoris de la Corona d'Aragó. Açò ha fet que una part de la historiografia hagen menysvalorat o, fins i tot, ignorat, l'existència de les Juntes d'Estaments, possiblement l'organisme de representació política més important del Regne de València durant els segles XVI i XVII. La particularitat valenciana, i també

---

i es prolongava fins a la *universitas christiana*. Xavier GIL PUJOL, *La fábrica de la monarquía. Trazo y conservación de la monarquía de España de los reyes católicos y los Austrias*, Real Academia de la Historia, Madrid, 2016, pp. 19-30. Del mateix autor: «Parliamentary life in the Crown of Aragon: Cortes, Juntas de Brazos and other corporate bodies», *Journal of Early Modern History*, 6 (2002), pp. 362-395.

3. L'existència extraparlamentària de la representació d'un regne o territori no és ni molt menys una particularitat valenciana. En són mostres evidents les diputacions aragonesa, catalana, navarresa, siciliana, els consells generals de Mallorca i les altres illes adjacents, la Congregació de l'Estat de Milà o la Junta del Reino de Galicia, etc. Entre d'altres: Jesús GASCÓN PÉREZ, «¿Estado moderno y viejas instituciones? La “república aragonesa” en el contexto de la formación de la Monarquía Hispánica» a G. Colás, coord., *Fueros e instituciones de Aragón*, Saragossa, 2013, pp. 115-154. Carmen CORONA MARZOL, «Las instituciones políticas en la Corona de Aragón desde sus orígenes al reinado de Carlos II», *Millars. Història i Espai*, 32 (2009), pp. 108-114. Miquel PÉREZ LATRE, *Entre el rei i la terra. El poder polític a Catalunya al segle XVI*, Eumo, Capellades (Barcelona), 2004. Antonio ÁLVAREZ-OSSORIO ALVARIÑO, «Ceremonial de Palacio y constitución de monarquía: las embajadas de las provincias en la corte de Carlos II», *Annali di Storia Moderna e Contemporanea*, 6 (2000), pp. 227-358. Román PIÑA HOMS, «Els antics Consells Generals de les Balears: organització i evolució», a *Les Corts a Catalunya. Actes del congrés d'Història Institucional 28, 29 i 30 d'abril 1988*, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1991, pp. 290-295. Manuel M. DE ARTAZA MONTENO, *Rey, reino y representación: la Junta General del Reino de Galicia (1599-1834)*, CSIC, Madrid, 1998.

sarda, és que els Estaments o Braços tingueren capacitat d'actuar de manera extraparlamentària, i aquest fet els va convertir en actors polítics rellevants que havien de compartir escenari i relacionar-se amb altres organismes.⁴ En altres territoris també hi va haver juntes o congregació d'estaments, però no assoliren la importància que tingueren els Estaments valencians.⁵ Aquesta situació ha donat com a fruit un interessant debat historiogràfic, que ha reviscolat els últims anys, sobre qui era el principal representant polític del Regne de València al marge de les Corts.

En aquest treball s'ha recopilat documentació de més d'un segle d'activitat que permet definir un poc millor el funcionament de les institucions valencianes i aportar llum en aquest debat, però, sobretot, permet superar la visió que Diputació i Estaments eren organismes enfrontats i començar a considerar que la realitat era la contrària.

L'origen d'aquesta visió d'enfrontament es pot veure també en la documentació, ja que el debat sobre qui ostentava la representació del Regne quan no estaven reunides les Corts Generals ja es donava en el període foral. Qualsevol qüestió protocol·lària exhumava vells arguments emprats pels Estaments i la Diputació per defensar la seua preeminència respecte de l'altra institució. En són un exemple els casos que ja van estudiar Emilia Salvador, Rafael Benítez i Sergio Villamarín, en

4. Sobre aquestes qüestions: Lluís GUIA MARÍN, «Més enllà de les corts: els estaments sards i valencians a les acaballes de la monarquia hispànica», a R. Ferrero i L. Guia, eds., *Corts i parlaments de la Corona d'Aragó: unes institucions emblemàtiques en una monarquia composta*, Publicacions de la Universitat de València, València, 2008, pp. 517-533. *Idem*, «Els Estaments sards i valencians. Analogia jurídica i diversitat institucional», a L. Guia, *Sardenya, una història pròxima. El regne sard a l'època moderna*, Afers, Catarroja-Barcelona, 2012, pp. 79-113.

5. A Castella existia una corporació o assemblea del clergat i a Catalunya hi havia un Braç Militar institucionalitzat i amb certa rellevància política. Sean T. PERRONE, *Charles V and the Castilian assembly of the clergy. Negotiations for the ecclesiastical subsidy*, Brill, Leiden, 2008. José Ignacio FORTEA PÉREZ, «Olivares y la contribución del clero en la Monarquía Católica: la décima de 1632», *Pedralbes. Revista d'Història Moderna*, 28-I (2008), pp. 31-84. Eduard MARTÍ FRAGA, *El braç militar de Catalunya (1602-1714)*, Publicacions de la Universitat de València, València, 2016.

què les dues institucions tractaren de ser reconegudes per la corona com a principal representant del Regne de València.⁶

Aquest debat ha continuat per mitjà dels historiadors que no han dubtat a atribuir la preponderància a una institució o a una altra. Ja fa uns anys, Vicent Giménez Chornet tractà de sistematitzar el panorama historiogràfic al respecte classificant els diversos autors segons si es decantaren a favor dels Estaments o a favor de la Diputació i, a més, aportà notícies importants sobre l'activitat estamental que obliguen a considerar que l'Estament Militar ja es reunia a mitjans del segle XIV.⁷

Més recentment, alguns autors s'han plantejat la necessitat d'obrir una tercera via que fuig de postures radicals. En aquest sentit, destaquen les aportacions d'Emilia Salvador defensant que «atribuir la representatividad a uno de estos dos organismos no implica necesariamente negársela al otro» i plantejava que l'existència d'un pobre desenvolupa-

6. Emilia SALVADOR ESTEBAN, «Un ejemplo de pluralismo institucional en la España moderna. Los estamentos valencianos», *Homenaje a Antonio de Béthencourt Massieu*, vol. 3, Cabildo de Gran Canaria, Gran Canària, 1995, pp. 347-357. Rafael BENÍTEZ SÁNCHEZ-BLANCO, «La representación del Reino de Valencia fuera de Cortes: la embajada del marqués de Benavites y las armas del Reino», *Saitabi. Revista de la facultat de Geografia i Història*, 60-61 (2010-2011), pp. 304-321. Sergio VILLAMARÍN GÓMEZ, «Estamentos y Generalitat, voces políticas del reino valenciano en los siglos XVII y XVIII», *Revista Jurídica de la Universidad Autónoma de Madrid*, 33 (2016), pp. 295-316.

7. Ja fa dues dècades, Giménez Chornet va elaborar un interessant resum historiogràfic de la qüestió. Aquest autor assenyalava a qui havien atribuït la representació del regne alguns dels principals autors que han abordat el tema. Com ell exposa, autors d'època (segle XVII) com Gaspar Escolano i Llorens Mateu i Sanz atribuïen la representació política als Estaments. Del mateix parer eren ja al segle XIX Vicente Boix i Manuel Danvila. Segons aquesta relació, caldria esperar fins al segle XX perquè es reiniciés el debat i s'atribuïren funcions polítiques a la Diputació del General; així ho feren Martínez Aloy el 1930 i José Camarena el 1955. Giménez continua la seva anàlisi fins a finals del segle XX i acaba oferint la seua pròpia opinió sobre el tema posicionant-se en favor dels Estaments. Vicent GIMÉNEZ CHORNET, «La representatividad política en la Valencia foral», *Estudis. Revista de Historia Moderna*, 18 (1992), pp. 7-28.

ment legislatiu no havia ajudat a definir les funcions de cadascun d'ells.⁸ També Lluís Guia va assenyalar fa uns anys que «caldría relativitzar la dicotomia Diputació *versus* juntes d'estaments donat que tot plegat mantenia una estreta correspondència».⁹

Els últims anys, diversos historiadors s'han aproximat al tema essent ja conscients d'aquesta problemàtica.¹⁰ Podem situar ací autors que han treballat tant sobre els Estaments com sobre la Diputació durant les últimes dues dècades, i que ho han fet evitant donar una visió massa simplista d'aquesta dualitat en la representació del Regne de València.¹¹ Un d'ells és el ja esmentat Sergio Villamarín, que en els seus

8. Emilia SALVADOR ESTEBAN, «Las Juntas de Estamentos en la Valencia foral moderna. Notas sobre su extinción», a *Josep Fontana, història i projecte social. Reconeixement a una trajectòria*, Crítica, Barcelona, 2004, pp. 374-380. *Idem*, «Un ejemplo de pluralismo», pp. 351-357. *Idem*, «La Cortes de Valencia y las Juntas de Estamentos», a E. Belenguier, coord., *Felipe II y el Mediterráneo. IV. La monarquía y los reinos*, Sociedad para la conmemoración de los centenarios de Felipe II y Carlos V, Madrid, 1999, pp. 139-149.

9. Lluís GUIA MARÍN, «El Regne de València. Pràctica i estil parlamentari. (Ll. Mateu i Sanz, *Tratado de la celebración de Cortes Generales del Reino de Valencia*)», *Ius fugit, Revista interdisciplinaria de estudios histórico-jurídicos*, 10-11 (2001-2002), p. 909.

10. Mostra d'açò poden ser dos articles breus que han vist la llum fa molt poc dins d'un dossier de divulgació del sistema foral valencià i que resumeixen l'estat actual de la recerca sobre aquestes institucions. Sergio VILLAMARÍN GÓMEZ, «La institució oblidada: les juntes d'estaments durant el segle XVII»; Miquel FUERTES BROSETA, «El regne de València i la monarquia dels Àustria. Mecanismes de diàleg a l'època foral moderna», *Anuari de l'Agrupació Borriana de Cultura: Revista de recerca humanística i científica*, 30 (2019), pp. 53-63 i 65-75, respectivament.

11. S'han deixat deliberadament de banda els estudis de l'època medieval perquè tendeixen a ignorar l'existència de les juntes d'Estaments i atribuir la representació del Regne a la Diputació. Aquesta situació, provocada segurament perquè no es conserven actes de reunions dels Estaments d'aquella època, al meu parer no queda justificada, perquè en realitat hi ha evidències d'activitat estamental des del segle XIV. De fet, María Rosa Muñoz, gran experta en la Diputació del General dels segles XIV i XV, reconeix que no es pot atribuir la representació política a aquesta institució durant tot el període foral; malauradament, alguns dels primers treballs d'aquesta autora han estat mal interpretats. Com ella mateixa exposa, «la Generalidad, [...] actúa como portavoz del reino, asumiendo inicialmente (1404) la defensa de fueros, asuntos fron-

estudis sobre la Diputació a finals del xvii i principis del xviii ha fet patent que la divisió tradicional i teòrica de competències no era realment així. Encara que sovint s'ha defensat que la Diputació tenia un ple control sobre les arque, és una qüestió que cal matisar, ja que les subhastes dels arrendaments dels drets del General eren supervisades pels Estaments.¹² També en aquesta mateixa línia, situaríem José María Castillo, que en els seus estudis sobre la Diputació al segle xvi defensa que ambdues institucions tenien un paper polític, i encara que la Diputació tingués un paper principalment econòmic, la seua activitat era necessària per portar a terme la defensa dels furs i que, per tant, les juntes d'Estaments i la Diputació devien actuar de manera conjunta i coordinada.¹³ Així mateix, cal esmentar Isabel Lorite, que en la seua tesi doctoral sobre les Juntes de l'Estament Militar al segle xvi es mostra partidària de nous estudis que tracten d'esclarir quines eren les funcions de la Diputació valenciana més enllà de les fiscals.¹⁴ També cal

---

terizos, bandos...», però els successius enfrontaments amb la ciutat fan que la institució vaja debilitant-se. Muñoz conclou que: «Parece evidente que la capital se opone a la Generalidad por el protagonismo político y económico que puede asumir. Oposición a la que se unen los estamentos y que se prolongará hasta el final de la época foral. La capital, cap y casal del regne desde la conquista, no cesará en su oposición frente a lo que ocurrirá en el resto de reinos peninsulares interesados en consolidar la Generalidad como aglutinante de los respectivos territorios y como un elemento más en las relaciones de poder en la que estarán presentes todos los brazos». María Rosa MUÑOZ POMER, «La consolidación de la Generalidad Valenciana: élites y deuda pública», a M. I. Falcón, coord., *El compromiso de Caspe (1412), cambios dinásticos y constitucionalismo en la Corona de Aragón*, Diputación General de Aragón, Saragossa, 2013, pp. 560-569.

12. Sergio VILLAMARÍN GÓMEZ, *La Generalitat valenciana en el siglo xviii. Una pervivencia foral tras la nueva planta*, Publicacions de la Universitat de València, València, 2005.

13. José María CASTILLO DEL CARPIO, *La Generalidad valenciana durante el siglo xvi. Su estructura burocrática, sus competencias, sus hombres*, Publicacions de la Universitat de València, València, 2013, pp. 142-151.

14. María Isabel LORITE MARTÍNEZ, «Pactismo y representación del reino: las juntas del Estamento militar de Valencia (1488-1598)», tesi doctoral, Universitat de València, 2015. Més recentment la tesi ha estat publicada com a llibre: *Las juntas del es-*

esmentar Óscar Clavell, que sota la direcció d'Emilia Salvador estudia les competències de la Diputació. Aquest autor ja va fer una primera aproximació al tema en què tractava funcions com la defensa del territori, la defensa del comerç, la tramitació d'ambaixades, el paper en les cerimònies i la seua jurisdicció sobre musulmans i moriscos.¹⁵ Jo mateix he conreat aquests temes des de diferents punts de vista, tots ells relacionats amb l'activitat dels Estaments com a representants del Regne i la seua relació amb la corona.¹⁶

La qüestió de la representació institucional del Regne de València és encara hui motiu de debat. Seria interessant, al meu parer, un millor coneixement del pensament dels tractadistes del moment que pot ajudar molt a definir algunes qüestions. Dos il·lustres juristes que desenvoluparen la seua carrera en la Reial Audiència valenciana i després en el Suprem Consell d'Aragó com foren Cristóbal Crespí de Valldaura i Llorens Mateu i Sanz eren clars defensors de la preeminència política dels Estaments, i així ho reflecteixen llurs obres.¹⁷ En les *Observaciones* de Crespí cal buscar la informació repartida per tota l'obra, mentre que Mateu, tant en el *De regimine* com en el *Tratado*, aborda la qüestió més frontalment, i s'endinsa de manera intencionada en l'enfrontament di-

---

tamento militar valenciano 1488-1598, SACE Ediciones-Real Academia de Cultura Valenciana, Castelló, 2017.

15. Óscar CLAVELL LÓPEZ, «Funciones de la Generalidad durante la época moderna. La representatividad del reino fuera de Cortes», treball final de màster, Universitat de València, 2016.

16. Miquel FUERTES BROSETA, «La embajada de Jerónimo Monsoriu (1650) y la defensa del reino de Valencia durante la *Revolta Catalana*», *Manuscrits. Revista d'Història Moderna*, 36 (2017), pp. 85-104. *Idem*, «El regne de València i la monarquia», pp. 65-75.

17. Quan eren joves, tant Crespí com Mateu havien participat en les juntes de l'Estament Militar. De fet, don Cristóbal Crespí de Valldaura va ser insaculat per exercir el càrrec de síndic de l'Estament el 6 de maig de 1628. Al 1632 va ser extret de la bossa per haver estat nomenat per a una plaça en l'Audiència de València. Arxiu del Regne de València (ARV), Reial Cancelleria, 531 f. 286. Mateu refereix en el seu *Tratado* com era l'activitat estamental del moment, i en dona exemples basats en l'experiència personal. LORENÇO MATHEU I SANZ, *Tratado de la celebración de Cortes Generales en el reino de Valencia*, Madrid, 1677, pp. 124-137.

alèctic.¹⁸ Tanmateix, no n'hi ha prou amb acudir als tractadistes i autors contemporanis, cal acudir a la documentació d'arxiu. Només treballant fonts primàries podem fer la tasca necessària per sortir del debat sobre la representació del Regne.

Una de les qüestions a estudiar i sobre la qual s'ha de reflexionar és el terme Estaments, que en aquest treball s'utilitza com tradicionalment s'ha fet —i també es feia així a l'època— per parlar d'organismes diferents. En resum, trobem que el terme Estaments inclou tres coses ben distintes: 1. l'Estament com a grup social; 2. les juntes d'Estaments o Braços com a representació de cada un dels tres ordres socials; 3. les juntes d'elets com a delegades de les juntes d'Estaments o de les Corts Generals. En tot cas, la polisèmia del terme no ajuda a clarificar la situació, tanmateix la utilització de la mateixa paraula en tots els casos és lògica i sovint ho fa la documentació, ja que tant juntes d'Estaments com juntes d'elets parlaven en nom dels Estaments i quan parlaven en nom dels tres en conjunt ho feien en representació del Regne.¹⁹

És convenient detenir-se un poc en cada una de les realitats incloses en el terme Estaments. La primera és allò que els tractadistes anomenaven *ordines*, és a dir, els tres grups privilegiats que formaven l'Antic Règim: noblesa, clergat i tercer estat. Aquest ús, segons Mateu, era el menys freqüent en la política valenciana com es comprova en la documentació.²⁰ La segona són juntes d'Estament o de Braç com a representació política dels *ordines* o estaments mencionats. A València i altres regnes la societat política estava dividida en tres Estaments o Braços: l'Eclesiàstic, que representava el clergat del Regne; el Militar: els nobles, cavallers i generosos, i el Reial, format per les ciutats i viles de reialenc. Per

18. Cristóbal CRESPI DE VALLDAURA, *Observationes illustratae decisionibus in duasque partes divisa*, Lió, 1730, part I, f. 53, núm. 88-89, part 2, ff. 323-325, núm. 1-22. Llorens MATEU I SANZ, *Tractatus de regimine Regni Valentiae*, Lugo, 1704, capítol 3, ss. 3, núm. 10-12. També del mateix autor: *Idem, Tratado*, pp. 117-137.

19. Afirmava Mateu: «De que resulta que todos los honores y preminencias que pertenecen al reino fuera de Cortes les tocan y las gozan los tres Estamentos que le representan». MATHEU, *Tratado*, p. 127.

20. *Ibidem*, pp. 118-119.

tal que la visió de la representació dels tres *ordines* fos completa s'argumentava que els vassalls de senyoriu estaven representats pels seus barons en el Militar i els de reialenc en el Reial. Tots tres Braços, juntament amb el rei, formaven el cos polític del Regne que es reunia a les Corts Generals. A València, els Braços tenien la capacitat d'autoconvocar-se en juntes d'Estament o de Braç també de manera extraparlamentària. De manera que, a València, les reunions estamentals funcionaven tant dins com fora de les Corts amb capacitat per tractar i pronunciar-se sobre qualsevol cosa que no anés en contra dels furs. La tercera realitat són les juntes d'elets dels Estaments com a delegats dels Estaments: els Braços, tant a les Corts com fora d'elles, podien atorgar la seua representació a juntes d'elets que actuaven per delegació d'un, dos o els tres Estaments. Donat que es nomenaven elets per a cada cas concret, podem parlar de la formació de centenars de juntes d'elets durant el segle XVII.²¹ A les Corts i amb l'acceptació del monarca es crearen també comissions d'elets per a funcions concretes, i així sorgiren les juntes del Servei, les juntes d'elets de la Costa i la Junta de Contrafurs.²²

21. Possiblement, la persona que primer va parlar d'aquestes juntes d'elets com a representants del Regne de València va ser Sebastià Garcia Martínez ja el 1968. Així mateix, cal assenyalar que ja fa més de quaranta anys que Lluís Guia publicava un treball sobre el paper dels Estaments com a interlocutors polítics amb el rei i el lloc-tinent general. Sebastià GARCIA MARTÍNEZ, *Els fonaments del País Valencià modern*, Lavinia, Barcelona, 1968. Reedició inclosa en: *El País Valencià modern. Societat, política i cultura a l'època dels Àustria*, Afers, Catarroja, 2006. Lluís GUIA MARÍN, «Los estamentos valencianos y el duque de Montalto: los inicios de la reacción foral», *Estudis: Revista de Historia Moderna*, 4 (1975), pp. 129-147.

22. Cap d'aquestes juntes d'elets permanents ha estat objecte encara d'un estudi en profunditat, i cal acudir a informació dispersa en diversos autors. Pel que fa a les juntes del servei, cal consultar, per a la del 1626, els treballs de Dámaso de Lario i Amparo Felipo, i per a la del 1645, la tesi doctoral de Lluís Guia. Pel que fa a la Junta de Contrafurs, vegeu els treballs de Carmen Pérez, Lluís Guia i jo mateix. Dámaso DE LARIO RAMÍREZ, «Cortes valencianas de 1626: problemas en torno al pago del servicio ofrecido», *Estudis. Revista de Historia Moderna*, 4 (1975), pp. 115-125. *Idem*, *El comte-duc d'Olivares i el regne de València*, Eliseu Climent, València, 1986. Amparo FELIPO ORTS, *El centralismo de nuevo cuño y la política de Olivares en el País Valenciano. Fiscalidad, control político y hacienda municipal*, Ajuntament de València, Valèn-

Per tant, diferents organismes dins d'un mateix terme, però que compartien un mateix origen perquè tots ells eren en essència una mateixa cosa, els tres ordres socials que formaven la societat i la seua representació política. De manera que la Junta d'un Estament parlava en nom del seu grup social i prenia decisions que l'obligaven, i el mateix feien, per delegació, els elets d'un Estament. En conseqüència, quan les tres Juntes d'Estaments acordaven una decisió ho feien com a Regne de València i quan qualsevol Junta d'elets dels tres Estaments es pronunciava ho feia com a Regne de València. Per tant, el Regne de València no parlava amb una única veu, sinó amb moltes, una per a cada funció o cas; però totes tenien l'origen en la representació política dels tres Estaments que formaven la societat política valenciana. Tanmateix, aquesta és una qüestió encara poc tractada per la historiografia que ha optat, o bé per tractar una Junta en concret o bé per, com fem ací, emprar la paraula amb laxitud de manera que inclogui tots aquests organismes.²³

Per ajudar a avançar en el coneixement d'aquestes institucions és indispensable l'estudi de la relació que van mantenir. Per fer-ho es pot proposar l'estudi dels tres actors fonamentals: els Estaments, la Dipu-

---

cia, 1988. Lluís GUIA MARÍN, *Felipe IV y los avances*. *Idem*, «La Junta de Contrafurs, uns inicis conflictius», *Saitabi. Revista de la facultat de Geografia i Història*, 42 (1992), pp. 33-45. Carmen PÉREZ APARICIO, «El proceso de consolidación de la monarquía autoritaria y la reacción foral valenciana. La Junta de Contrafurs», a *Mayans y la Ilustración. Simposio internacional en el bicentenario de la muerte de Gregorio Mayans*, Ajuntament d'Oliva, València, 1982, pp. 131-151. *Idem*, «Centralisme monàrquic i resposta estamental: l'ambaixada valenciana del senyor de Cortes (1667-1668)», *Pedralbes. Revista d'Història Moderna*, 13-1 (1993), pp. 327-340. Miquel FUERTES BROSETA, «Los procedimientos de denuncia de Contrafueros en la Valencia foral», *Tiempos Modernos. Revista electrónica de Historia Moderna*, 37 (2018), pp. 258-280. *Idem*, «La actividad de la Junta de Contrafueros en el conflicto por la sucesión en la Encomienda Mayor de Montesa», a E. Guinot, F. Andrés, J. Cerdá, J. F. Pardo, eds., *Santa María de Montesa. La orden militar del reino de Valencia (ss. XIV-XIX)*, Publicacions de la Universitat de València, València, 2019, pp. 295-308.

23. Una visió general sobre aquestes qüestions la trobareu a: VILLAMARÍN, «La institució oblidada», pp. 53-63.

tació i la ciutat de València. S'hauria d'estudiar tant la relació entre tots tres organismes com la relació de cada un d'ells per separat amb la Corona. A més, és clar, caldria estudiar la relació entre cada un dels Estaments entre ells i per separat amb el monarca i els seus representants. Una tasca que encara està en un període molt incipient, però que ens podria ajudar a precisar l'àmbit d'actuació de cada un i en quin grau es consideraven i eren considerats representants del territori valencià. Aquest treball se centra en l'estudi de la relació entre la Diputació del General i els Estaments en totes les seues formes, però també pot aportar alguna informació sobre la relació entre Estaments i la ciutat de València.

La documentació consultada, fonamentalment l'emanada pels Estaments i conservada a l'Arxiu del Regne de València, revela que la relació dels Estaments amb la Ciutat de València era normalment fluida i de col·laboració. La qual cosa es pot observar en les nombroses ambaixades intercanviades i en els nombrosos casos en què l'Estament Reial aportà elets per formar juntes d'elets dels tres Estaments, ja que fora de les Corts la ciutat de València representava tot l'Estament Reial.²⁴ Aquest fet suma una nova dificultat a la tasca: saber en quines ocasions la ciutat parlava i actuava com a ciutat i en quines en nom de tot l'Estament Reial. Un altre indicatiu d'aquesta dinàmica de col·laboració són les juntes d'elets per coadjuvar a la ciutat, formades pels tres Estaments per donar suport a iniciatives del municipi valencià davant la corona.²⁵ Açò no exclou que hi hagueren enfrontaments puntuals.

24. Aquesta qüestió no ha estat estudiada encara en profunditat, però així ho afirma Mateu: «fuera de Cortes no se convocan estas universidades, sino que la Ciudad de Valencia con sus Jurados y ciudadanos suple las voces que faltan y de ellos nombran electos siempre que se ofrece para quantos negocios ocurren». MATHEU, *Tratado*, pp. 144-145. Tanmateix, hem trobat documentació contradictòria al respecte: «Havent-se vist per los Jurats, racional y síndich de la present ciutat (que per als casos tan solament de defensar la observància dels furs, privilegis, actes de cort, ussos y bons costuma deste regne representen lo Estament Real, y no per a altres afers al-guns)». ARV, Reial Cancelleria, 536, f. 37.

25. Tenim constància de tres d'aquestes juntes els anys 1650, 1661 i 1672. ARV, Real Cancelleria, vols.: 540, ff. 252-264; 541, ff. 243-250 i 543, f. 213 i ss.

L'any 1634, els Estaments Eclesiàstic i Militar enviaren com a ambaixador davant Sa Majestat Ximén Pérez de Calatayud, comte del Real, per denunciar que els jurats de la ciutat de València havien fet una crida que augmentava la cisa per cada càffis de forment de 6 a 12 sous i la del vi a 18 diners per cànter. El comte del Real hagué de denunciar davant Felip IV que aquestes noves impositcions s'havien fet de manera il·legítima perquè no havia precedit deliberació del Consell General de la ciutat.²⁶

Així mateix, també succeïa que la ciutat blocava l'activitat dels estamentals negant-se a nomenar elets. El 1647, gràcies a la recentment reglamentada Junta de Contrafurs, es pogué, finalment, denunciar un greuge molt anterior. El rei havia convertit en estanc les cases de fira que, segons les lleis, havien de quedar lliures al comerç. Abans de la consolidació de la Junta, l'any 1645 els temptatius per protestar pel cas havien quedat frustrats perquè la ciutat de València s'havia negat a nomenar elets, tal volta defensant els interessos dels comerciants que havien arrendat aquests estancs.²⁷

En la relació entre ciutat de València i Estaments, els enfrontaments puntuals no foren incompatibles amb una dinàmica general de col·laboració. S'ha de pensar, també, que la mateixa situació es pogués donar entre Diputació i Estaments, i col·laboració i enfrontament no s'han de veure com a contraris, sinó com a dinàmiques que depenien del context i també dels individus que participaven en un organisme i en l'altre en cada moment.

26. Aquesta ambaixada és molt particular: el comte del Real «resta nomenat en embaixador de dit regne» encara que només havia estat nomenat pels dos Estaments Eclesiàstic i Militar i sense cap reunió amb la Diputació per fer el nomenament. ARV, Reial Cancelleria, 533, ff. 520 i ss.

27. ARV, Reial Cancelleria, 638, ff. 74r-75v. Fets similars ja havien causat problemes el 1620, de manera que els elets dels altres dos Estaments decidiren fer totes les instàncies necessàries sense la Diputació, ja que sense els elets del reial no finançava l'activitat estamental. ARV, Reial Cancelleria, 530, ff. 55-56.

2. La relació entre la Diputació i els Estaments durant el segle XVII

La Diputación, que es un gobierno de los tres Estamentos Eclesiástico, Militar y Real de todo el Reyno, tiene de recibo ordinario el derecho del General nuevo y viejo, que suelen rentar cosa de cienmil ducados, para la conservación de los fueros y defensa del Reyno en toda ocasión que se tratare de ofenderle.²⁸

Aquest fragment de l'obra d'Escolano explica que els diners recaptats per la Diputació eren utilitzats per a la defensa dels furs i del Regne. La qual cosa no s'ha d'interpretar en el sentit que aquests diners foren utilitzats pels diputats, ja que corresponia als Estaments fer-los servir.

Com ja s'ha assenyalat pel que fa a la relació entre Estaments i ciutat, la relació entre casa de la Diputació i els Estaments també fou, generalment, de cordialitat i col·laboració durant tot el segle XVII. Aquesta col·laboració era essencial per al funcionament institucional del Regne de València, ja que Diputació i Estaments eren dues cares de la mateixa moneda. Per una banda, la Diputació era l'encarregada de controlar i recaptar les rendes del Regne, i per l'altra, els Estaments, per bé que els corresponia un major pes polític, no tenien un mecanisme propi de finançament. Per tant, en teoria, els Estaments depenien financera-ment de la Diputació del General.²⁹

L'Estament Militar comptava amb el dret General de Cavalleria com a via de finançament, un impost anual que gravava tots els vassalls de senyors del Regne, i l'havia de destinar a pagar els seus oficis i les

28. Gaspar ESCOLANO, *Década primera de la Historia de Valencia*, lib. IV, col. 856. Citat a: María Rosa MUÑOZ POMER, *Orígenes de la Generalidad Valenciana*, Conselleria de Cultura, València, 1987, p. 16.

29. Com assenyalava Mateu: «Aunque los diputados pretenden que también representan ellos el reino fundándose en la narrativa de un fuero, se deve entender limitadamente para la cobrança y administración de los impuestos que llamamos del General, pero no en lo demás, porque nunca se les ha dado el poder que tienen los Diputados de Aragón y Cataluña con que jamás se interponen en otro género de negocios». MATHEU, *Tratado*, pp. 127-128.

seves activitats.³⁰ Pel que fa a la resta de casos, els tres Estaments i les juntes d'elets que n'emanaven tenien diferents mecanismes per obtenir diners. El primer era el recurs al crèdit, ordenant als síndics dels tres Estaments que prengueren certes quantitats a censal donant com a garantia els béns dels particulars o dels Estaments.³¹ Una segona via molt important eren les 300 lliures per a la defensa dels furs.³² Aquest era un dipòsit que la Diputació aportava sempre que fos necessari, és a dir que quan s'esgotava es tornava a restituir. Segons els furs, aquestes quanti-

30. El dret General de Cavalleria era un impost que els vassalls havien de pagar per finançar els càrrecs i el funcionament del Braç Militar. Aquest dret va ser concedit mitjançant l'acte de cort número 3 del militar del 1470. Així ho assenyalà Isabel Lorite i també ho corroboren diverses mencions en la documentació Estamental. LORITE, *Pactismo y representación*, pp. 60-62. Per la documentació emanada de la Diputació sabem que dels diners del general es pagaven 75 lliures a l'any al síndic de l'Estament Militar; així, doncs, encara que existia el general de cavalleria que recaptava l'Estament també s'empraven els diners del general per pagar els oficis del Braç Militar.

31. El 1598, l'Estament Militar deliberà carregar 30.000 lliures a censal per organitzar un torneig amb motiu de celebrar el matrimoni de Felip III. ARV, Reial Cancelleria, 526, ff. 13-40. El 1613 els Estaments Militar i Eclesiàstic decidiren prendre 2.300 lliures en censals per finançar una ambaixada al rei. ARV, Reial Cancelleria, 528, ff. 121-168.

32. El fur 59 del 1585 deia que: «Ítem, per quant segons per experiència se ha vist que en la dita Ciutat i Regne de València se offerexen algunes necessitats, affairs y negocis que toquen a tot lo dit regne axí per ocasió dels contrafurs que's fan e acostumen a fer per los officials reals de vostra magestat com en altra manera y per al remey de dites coses de necessitat se han de fer algunes despeses que han menester alguna summa de diners y moltes vegades per no haver-los-hi se ha dexat y dexa de fer lo que convé per al remey de dites necessitats lo que ha redundat y redunda en dany universal de tot lo dit regne y dels poblats en aquell que per ço vostra magestat sia servit provehir y manar que los Diputats de dita Generalitat requèsts per los síndichs de dits tres braços hagen de provehir que sien posades en la taula de València trescentes lliures de pecúnies de dita generalitat les quals hagen de servir y serveixquen per a la defensió de dits furs y privilegis, usos y bones costums y altres semblants necessitats a fi que per falta de diners no's dexe de fer lo que es necessari per al remey de dites coses. *Plau a sa magestat*». EMILIA SALVADOR ESTEBAN, *Cortes del reinado de Felipe II*, Departament d'Història Moderna, València, 1972, p. 97.

tats s'havien d'utilitzar per a la defensa de les lleis, però com es pot constatar en la documentació es feien servir per a moltes altres coses, com era pagar les cavalcades que s'organitzaven per donar enhorabones i condols als virreis.³³ De manera que uns fons *a priori* reservats per a una funció molt concreta dels Estaments eren utilitzats per a moltes altres coses i es convertiren en essencials per al finançament de l'activitat estamental. Des del 1599 fins al 1707 hem constatat 57 ocasions en què es dipositaren aquestes 300 lliures, la qual cosa fa un total de 17.100 lliures al llarg de poc més d'un segle i de ben segur que hi hagué més pagaments que no s'han localitzat.³⁴ De manera que l'activitat estamental suposava una despesa molt important per a les arques de la Generalitat.

Un tercer mètode de finançament de l'activitat estamental era la declaració de cas inopinat, cosa que es feia amb prou freqüència. Per a la declaració, primer ho havia d'aprovar el Braç Militar amb un mínim de 25 assistents. En segon lloc, ho havien d'acceptar la resta d'Estaments per formar una Junta d'elets dels tres Estaments que s'havia de reunir amb la casa de la Diputació per declarar formalment el cas com a «extraordinari, nou e inopinat» i decidir quants diners s'havien de proveir per tractar de solucionar l'assumpte.³⁵ Aquesta via era molt

33. No hi ha constància de totes les vegades que s'esgotaren les 300 lliures, però els comptes corroboren que no només s'utilitzaven per a la defensa dels furs. ARV, Reial Cancelleria, registres: 543, ff. 115-118; 544, ff. 25-28 i 112-115; 545, ff. 62-65.

34. Puc afirmar que la cadència no era anual com s'ha dit en alguna ocasió, sinó que s'anaven aportant a mesura que s'esgotaven els fons.

35. Així quedava reglat pel fur 138 del 1585: «Ítem, que jatsia per Actes de Cort de la Generalitat los diputats tenen la llibera y general administració dels drets del General, y per a desprendre qualsevol quantitats que convinga a la administració y conservació de aquells: emperò per quant ab títol de casos inopinats los dits diputats han provehit y despés algunes sumes y quantitats de diners en coses no respetant los dits drets. Per ço per obviar dits inconvenients vostra magestat ha servit provehir y ordenar ab acte de la present cort que los dits diputats, ni oficials de la dita casa de la generalitat *conjunctim nec divisim*, no puguen provehir ni despendre quantitat alguna de bens de aquella per ocasió de semblants casos inopinats, ni de altres alguns fora de aquells que per dits actes de cort esta provehit y ordenat, hagut per revocat qualsevol

important, ja que era molt flexible i s'adaptava a circumstàncies molt diferents.

Entre finals del XVI i principis del XVII hem trobat alguns exemples d'aquest tipus de declaració. El 1598 es decidí que l'arribada de la reina a València era cas inopinat i així fou possible accedir al finançament per poder fer els actes previstos per rebre-la.³⁶ Un any després s'intentà fer el mateix perquè els elets de la Junta de la Costa no tenien diners per desenvolupar la seua activitat.³⁷ El 1601 es va declarar que «la dita empresa de la conquesta de Alger y haver-se junctat la dita armada ab tanta brevetat y segret és cas extraordinari nou e inopinat». L'objectiu d'aquesta declaració era obtenir finançament per contribuir a la campanya «ab que empero los capitans, alferizos, sargentos, vehedor o vehedors, comptador o comptadors, pagador o pagadors y tots los demás officials soldats i persones que hauran de anar per a la dita jornada y

---

acte de cort que parle de casos inopinats, en lo qual dits diputats le ha fundat per a provehir dites cantitats, e sols aquells sien ys puguen dir casos inopinats, los quals per los tres estaments del regne, residents en la ciutat de València y per los diputats e altres oficials de la casa de la generalitat concordantment, et nemine discrepante, seran determinats y declarats, aço entès que en respecte del Braç militar, per lo menys, hagen de entrevenir y concórrer en dita determinació y declaració fahedora a part vint y cinch persones per lo menys, y haja de prechir convocació general dels militars residents en la dita ciutat de València, per a haver de fer dita delliveració y declaració: e fetes les dites declaracions en la forma desús dita los dits estaments respective, hagen de fer electió de sis persones, cascuna de les quals juntament ab los diputats y oficials de la casa de la generalitat, ajustats y congregats nemine discrepante, hagen de provehir y senyalar la suma e cantitat que en los dits casos inopinats y cascu de aquells se haurà y deurà dispondre de bens de la dita Generalitat. *Plau a sa magestat*». SALVADOR, *Cortes*, p. 114.

36. ARV, Reial Cancelleria, 526, f. 13.

37. ARV, Reial Cancelleria, 526, f. 118. Les juntes per a la defensa de la Costa van funcionar amb diversa reglamentació i composició des de mitjans del segle XVI. El 1528 es formà una primera Junta que es va tornar a crear el 1547 amb 24 membres. El 1552 es va crear una altra Junta de la Costa composta per 18 elets, 6 per cada Estament. Aquest sistema es prorrogà el 1564 i el 1585. Més tard, el 1604, el nombre d'elets augmentà a 54 i el 1626 fou reduït a 24. Finalment, el 1645 el nombre es va fixar en 36. VILLAMARÍN, «Estamentos y Generalidad» p. 297, nota 4.

effecte hajen de ser y sien naturals del present regne». ³⁸ També el 1603, quan se sabé que Felip III anava a celebrar Corts Generals al Regne de València es declarà cas inopinat per poder finançar les justes i altres demostracions necessàries per rebre el monarca. ³⁹ El 1612 també es recorregué a aquest mecanisme per promoure la beatificació de mossèn Jeroni Simó; aquest cas resultà especialment conflictiu, i la Junta d'elets creada a tal efecte el 1612 estigué activa durant la resta de segle. ⁴⁰ El 1619, la malaltia de Felip III va ser considerada cas inopinat per tal de poder celebrar misses pregant per la salut del rei, i al cap d'uns mesos també es prengué una resolució similar pel que fa a la recuperació del sobirà. ⁴¹ Així mateix, el 1625, el perill que suposava la proximitat de la flota anglesa a les costes de Cadis fou vist com a cas inopinat. ⁴² Per tant, un mecanisme recurrent del qual podríem donar un nombre molt més gran d'exemples per a tot el segle XVII. ⁴³

La relació dels casos anteriors demostra que, donada la seua diversitat, les quantitats decidides s'empraven per a funcions molt distintes: finançar processos judicials, alçar lleves, pagar justes, processons i misses o prevenir epidèmies i també, com en els casos estudiats per Salvador i Benítez, per finançar ambaixades al rei. De manera que es tractava d'un mecanisme fonamental en l'activitat dels Estaments, ja que servia per respondre a qualsevol situació extraordinària amb els diners

38. ARV, Reial Cancelleria, 526, ff. 293-296.

39. ARV, Reial Cancelleria, 526, f. 426

40. ARV, Reial Cancelleria, 528, ff. 67 i ss. La beatificació del pare Simó va ser un tema conflictiu durant tot el segle, ja que els esforços de les institucions del regne es van veure contínuament contrarestats per l'oposició de franciscans i dominics. Emilio CALLADO ESTELA, *Devoción popular y convulsión social en la Valencia del seiscientos: el intento de beatificación de Francisco Jerónimo Simó*, Alfons el Magnànim, València, 2000. Del mateix autor: *Iglesia poder y sociedad en el siglo XVII: el arzobispo de Valencia fray Isidoro Aliaga*, Biblioteca Valenciana, València, 2001.

41. ARV, Reial Cancelleria, 529, ff. 382 i ss.

42. ARV, Reial Cancelleria, 530, f. 467.

43. Alguns d'aquests casos inopinats han estat ja citats en els treballs d'Emilia Salvador i Rafael Benítez. SALVADOR, «Un ejemplo de pluralismo», pp. 351-357. BENÍTEZ, «La representación del Reino», pp. 304-321.

custodiats pels diputats i poder desenvolupar la seua tasca en defensa dels interessos del Regne. Dit així, sembla que es manté la divisió tradicional de funcions entre Estaments i Diputació, en la qual els primers tenien el poder polític i els altres l'administració econòmica. No era del tot així, doncs de la mateixa manera que els Estaments tenien poder per supervisar i controlar l'activitat de la Diputació. També cal dir que en els casos inopinats, encara que la iniciativa requeia en els Estaments, la casa de la Diputació havia d'estar d'acord a considerar que es tractava d'un cas en què era necessari utilitzar aquest recurs, i en reunió conjunta amb els elets dels Estaments decidien la quantitat a emprar, si bé és cert que, una vegada fixada la quantitat, la Diputació ja no hi tornava a intervenir, i només ho feia si es requerien més diners. No obstant, la Diputació havia d'acceptar que efectivament el cas podia considerar-se inopinat. Per tant, la iniciativa i les decisions polítiques en teoria requeien en els Estaments, però la seua activitat no es podia desenvolupar sense els diners administrats per la Diputació i, en conseqüència, era lògic que, en aquests assumptes que requerien una gran inversió de les arques de la Generalitat, hi tingués veu la Diputació.⁴⁴ Per tant, la impossibilitat de desvincular la part política i l'econòmica obligava Estaments i Diputació a controlar-se mútuament i a col·laborar en la defensa dels interessos del Regne de València.

Aquesta dinàmica de cooperació necessària es pot observar també en una altra funció fonamental de la tasca dels Estaments, la tramitació d'ambaixades al rei. Tant la Diputació com els Estaments i la ciutat, capítol de la seu de València, podien enviar missatgers al rei. Els Esta-

44. De la mateixa manera i com a complement del que argumente ací resulta lògic que els Estaments i les juntes d'elets tingueren capacitat per controlar, fiscalitzar i vetar algunes decisions dels diputats, ja que els principals interessats que la Diputació funcionés correctament i recaptés el més possible eren els Estaments. En definitiva, es trobaven entre els principals interessats, i utilitzaven i eren dependents finançament d'aquests recursos. A més, cal pensar que els particulars dels Estaments també estaven interessats en l'administració de la Diputació no tan sols per la via institucional, sinó també personal perquè segurament molts d'ells havien comprat censals i n'obtenien rendes. VILLAMARÍN, *La Generalitat valenciana*, pp. 37-40.

ments valencians enviaven ambaixadors a Sa Majestat amb molta freqüència. Essencialment, els motius principals eren tres: els assumptes protocol·laris, els contrafurs i els casos inopinats. En teoria, els Estaments podien acudir a sa majestat per plantejar qualsevol assumpte que consideraren. Però, a finals del segle XVI, es legislà per poder obtenir finançament de les arque de la Diputació.⁴⁵ Açò limità molt els casos en què es podien enviar ambaixadors al rei, se suposa que els Estaments seguien conservant la possibilitat d'enviar-los amb motiu de qualsevol eventualitat, encara que en aquelles ocasions les despeses havien d'anar a càrrec dels Estaments. Així passava quan un Estament en solitari enviava un emissari a la cort del rei, però en alguna ocasió també es feu pagar a la Diputació aquestes despeses.⁴⁶

Des del regnat de Felip II, per tal que els tres Estaments pogueren finançar les ambaixades amb els diners de la Generalitat, l'elecció de l'ambaixador s'havia de fer en reunió conjunta d'elets dels Estaments i diputats i altres oficials de la casa de la Diputació. En general, l'elecció d'ambaixador es feia igual que les declaracions dels casos inopinats, però tot i això hi havia algunes diferències que cal tenir en compte. En els casos inopinats, es requeria declaració prèvia del Braç Militar amb, almenys, vint-i-cinc assistents, mentre que en la resta d'ambaixades no calia fer-ho. De manera que, encara que en ambdues circumstàncies es

45. La legislació per als casos inopinats, ja exposada, també va servir per finançar nombroses ambaixades al rei. Alguns exemples poden ser la del 1616, en què es van enviar tres ambaixadors per denunciar que el cas del càstig aplicat contra Leonardo Beneito era tan contrafur com cas inopinat; el 1650 s'envià el comte de Cervelló pel fet que s'havia retirat al virrei el comandament de les tropes valencianes a Catalunya. També les ambaixades de Grau d'Arellano del 1665 i el 1668, i la del marquès de Benavites del 1673, la del 1690 del marquès d'Albaida i la del 1701 de Josep Cernesio, a les quals cal afegir les nombroses ambaixades tant a Madrid com a Roma amb motiu del cas inopinat per a la beatificació del pare Simó.

46. Exemples d'aquests casos són les ambaixades ja estudiades del 1609 i el 1654 en què l'Estament Militar envià emissaris al rei per diferents assumptes. Lluís GUIA MARÍN, «A la cerca de l'horitzó: la noblesa valenciana i l'ambaixada del senyor de Borriol de 1654», *Saitabi, Revista de la facultat de Geografia i Història*, 51-52 (2001-2002), pp. 315-335. FUERTES, «L'Estament Militar», pp. 84-113.

requeria l'acceptació dels tres Estaments i la nominació d'elets per a cada un, en els casos inopinats la reglamentació era més restrictiva. Una altra diferència era que en els casos inopinats la quantitat que es podia utilitzar s'acordava en la reunió entre elets i la casa de la Diputació, i si era precís s'elegia un missatger, mentre que en altres ocasions només es nomenava l'ambaixador i les despeses de l'ambaixada havien de ser les fixades en el fur 58 del 1585, amb quatre ducats diaris de salari i dos-cents d'ajuda de costa, mentre que les altres despeses logístiques només es pagaven després que els elets haguessin revisat els comptes del missatger i demanar als diputats el seu pagament.⁴⁷ Per tant, la Diputació només tenia vot en la declaració de cas inopinat i en la provisió de diners en aquells casos, mentre que en la resta no es podia negar a fer l'elecció dels ambaixadors ni tampoc a pagar les despeses de les missatgeries.⁴⁸ De manera que el paper de la Diputació i el dels Estaments no era el mateix: la iniciativa política requeria clarament en els tres Estaments, però la col·laboració era necessària per portar endavant les iniciatives estamentals.⁴⁹

Ara bé, la historiografia ha posat èmfasi en alguns casos de conflicte. Açò pot ser degut al fet que la situació ordinària deixava poc rastre documental, mentre que el conflicte provocava la creació d'un gran nombre de documents com ara cartes, memorials i consultes. Resulta

47. El salari i l'ajuda de Costa va augmentar el 1645 fins a 6 lliures de salari i 300 d'ajuda de Costa. Vegeu el fur 58 del 1585 a: SALVADOR, *Cortes*, pp. 96-97.

48. De fet, a finals del 1676 els diputats tractaren d'evitar l'elecció de l'ambaixador negant-se a reunir-se amb els Estaments. La realitat és que el duc de Ciudad Real, virrei de València en aquell moment, estava pressionant per tal que no es portés a terme l'ambaixada. Tanmateix, Carles II va escriure cartes obligant els diputats a reunir-se i el 1677 els va condemnar a suspensió de l'exercici de qualsevol càrrec en la Diputació durant dos triennis. FUERTES, «Entre Diputació i Estaments», en premsa.

49. Vegeu una visió general de la problemàtica al voltant de les ambaixades al rei a: FUERTES, «Las embajadas a la corte», pp. 834-843. També a: «Les ambaixades a la cort. Un mecanisme amb diferent execució a València, Sardenya i Catalunya», a J. Dantí, X. Gil, D. Sola, I. Mauro, coords., *Actes del VIII Congrés d'Història Moderna de Catalunya: «Catalunya i el Mediterrani»*. Barcelona, 17-20 desembre 2018, Àrea d'Història Moderna-Universitat de Barcelona, Barcelona, 2019, pp. 876-895.

evident que els conflictes són interessants per a l'estudi de les relacions entre institucions, però no deixen de ser reflexos d'un moment excepcional i concret, mentre que la dinàmica ordinària s'ha d'observar a llarg termini. De fet, a l'hora de nomenar ambaixadors de les aproximadament setanta ocasions que es va fer durant el segle XVII només en el cas del conflicte del 1676 hi hagué certa reivindicació política i només en dues ocasions el tema tractat derivà cap a una controvèrsia entre diputats i Estaments per motius de preeminències protocol·làries.⁵⁰

També convindria assenyalar una ocasió en què una carta de Felip III va provocar una xicoteta disputa entre ambdós consistoris i es va haver de suplicar al rei que corregís la seua expressió.⁵¹ El 1615, després d'haver anat l'ambaixador del Regne a suplicar a Felip III permís per nomenar ambaixador a Roma, el rei va escriure als diputats dient-los que en nom del Regne podien enviar ambaixador, la qual cosa «seria cosa nova y nunca vista que los diputats haguessen de nomenar persona per fer semblants officis en nom y per part de tot lo dit regne al qual no representen los diputats, sinó los dits tres Estaments de aquell». El conflicte es dilatà en el temps, ja que els diputats, obeint Sa Majestat, nomenaren ambaixador el compte d'Alaquàs.

La qual nominació redunda en molt gran lesió y perjuhí dels tres estaments de dit regne als quals peculiarment toca y se els guarda fer semblants officis en nom de tot lo dit regne al qual no representen los diputats, sinó los dits tres Estaments y persones electes de aquells y seria irreparable dany de dit regne que los diputats poguessen despendre estos emperò les pecúnies de la Generalitat que són pròpies del mateix regne tot lo qual es contrari als furs, privilegis, actes de cort, usos y bons costums de dit regne.

De la qual cosa es pot deduir que els diputats eren recaptadors i administradors, mentre que les pecúnies de la Generalitat eren del Regne i els Estaments decidien com utilitzar-les. Davant la protesta dels

50. El nombre d'ambaixades s'ha obtingut principalment de la lectura de tots els volums de Corts per Estaments corresponents al segle XVII. ARV, Reial Cancelleria, volums: 526-559.

51. ARV, Reial Cancelleria, 528, ff. 340 i ss.

Estaments, el rei va decidir que foren ells i no els diputats qui elegiren el representant a Roma. La resposta dels diputats fou molt hàbil, ja que escriviren al rei informant-lo que «tenim entès que tracta de fer nominació de persona grave y principal a la qual se li aurà de senyalar salari no de sol·licitador, sinó de embaxador» per la qual cosa, tenint en compte l'estat de les arque del General, demanaven que es nominés persona natural del Regne i ja resident en la cúria romana, la qual cosa el rei ordenà als Estaments.⁵² De manera que el conflicte institucional va provocar que no s'enviés cap ambaixador a Roma, sinó que es feren les instàncies per mitjà d'un sol·licitador. Destaquem en aquest punt que als diputats només els van semblar excessives les despeses d'enviar un ambaixador a Roma quan havia estat nomenat pels Estaments, i no quan ells mateixos havien nomenat el comte d'Alaquàs.

Així mateix, en la dècada de 1630 els Estaments nomenaren ambaixadors sense comptar amb la casa de la Diputació que, amb tot, hagué de finançar la seua tasca, encara que el rei feu manament que no es tornessin a seguir aquests procediments i que s'actués segons els furs que parlaven de l'elecció d'emissaris al rei.⁵³ De manera que una proporció de 5 o 6 conflictes al llarg d'un segle no fa sinó destacar la dinàmica de col·laboració entre Diputació i Estaments. Sobretot si tenim en compte l'extraordinària quantitat de diners que es consumien en aquests casos: hem constatat que algunes ambaixades, com la del senyor de Gilet el 1656, van costar més de 3.000 lliures, la qual cosa fa pensar que al llarg del segle XVII la quantitat gastada devia superar de bon tros les 100.000 lliures.

Sovint, quan s'enviaven ambaixadors a la cort en nom del Regne, encara que la missió principal era encarregada pels Estaments, també

52. ARV, Generalitat, 1955, ff. 187-191.

53. Un exemple d'açò fou quan el 1635 s'hagué de tornar a fer elecció de Vicent Pardo de la Casta com a ambaixador davant la Cúria Romana, ja que s'havia fet sense la representació de la casa de la Diputació. De manera que per resoldre l'assumpte se'l va tornar a nomenar en reunió d'elets dels tres Estaments i la casa de la Diputació quan ja havia conclòs la seua tasca a Roma, i així es va reparar el defecte de forma i se'n va finançar l'estada a Roma amb els diners de la Generalitat. ARV, Reial Cancelleria, 533, ff. 628-629.

acceptaven al seu càrrec, si els Estaments els donaven permís, negocis dels diputats o de la ciutat. El 1609 i el 1613 Jeroni Ferrer fou nomenat ambaixador per anar a la cort de Sa Majestat, i una vegada allà, els diputats de València no dubtaren a encarregar-li diversos negocis. El 1609 els diputats li encomanaren tots els negocis i plets que la Diputació tenia en el Consell d'Aragó, tanmateix, el dia 31 l'ambaixador escrigué en resposta dient que lamentava no poder acceptar l'encàrrec perquè el negoci dels Estaments estava ja conclòs i assenyalava que «me partiré en recibiendo carta de su magestad para el Reyno».⁵⁴

La mateixa situació es repetí l'any 1650, quan la vila de Dènia demanà poder celebrar fira amb franquesa de tots els drets un dia a la setmana. En aquella ocasió, els diputats encarregaren la defensa de llurs interessos a don Jeroni Monsoriu, ambaixador enviat pels elets per a la fortificació de Traiguera.⁵⁵ Poc després, la mateixa situació es va repetir amb l'ambaixador Gerardo de Cervelló, enviat pels elets del cas inopinat de la disgregació dels oficis de lloctinent i capità general. En aquella ocasió els diputats manaren a l'ambaixador que entregués un memorial en defensa dels drets del General perquè Sa Majestat havia fet retornar al nunci pontifici la quantitat que havia pagat en arribar a València per les robes que portava. L'ambaixador acceptà la causa, però després d'haver fet la representació que li havien encarregat els Estaments.⁵⁶ Una

54. És destacable el vocabulari utilitzat, ja que quan es parla de regne s'ha de llegir com a Estaments i no com a Diputació. Cartes de 21 i 31 de juliol de 1609 i 1 de juliol de 1613. ARV, Generalitat, 1956, ff. 44 i 96.

55. Per fer aquesta representació, els diputats escriviren una carta a Felip IV del 18 d'abril de 1650 dient que els arguments els «presentarà a vostra magestat per don Gerony Monsoriu, embaxador de aquest regne un memorial ab los motius que havem tengut per a suplicar a vostra magestat sia servit no donar loch a semblant consesió». Una setmana més tard, don Jeroni havia ja entregat els memorials i exposava als diputats les instàncies que feia als regents del Consell d'Aragó i que s'anava a reunir amb don Luis de Haro, a més demanava còpia dels furs i privilegis en què es basava l'argumentació dels diputats. ARV, Generalitat, 1959, ff. 54-58. Sobre aquesta ambaixada es pot consultar: FUERTES, «La embajada de Jerónimo Monsoriu», pp. 85-104.

56. ARV, Generalitat, 1959, ff. 66-74. Sobre aquesta ambaixada, encara no estudiada en profunditat, vegeu: Amparo FELIPO ORTS, *Nobles, armas y letras. El linaje de*

situació semblant es donà durant la missió del senyor de Gilet el 1656, enviat per la Junta de Contrafurs, en què els diputats encarregaren dos negocis a l'ambaixador: la reparació de la nova forma de la insaculació als oficis de la Generalitat i suplicar que les cartes dirigides als diputats anaren amb l'encapçalament acostumat.⁵⁷ De manera que encara que el negoci principal depenia dels Estaments, els missatgers del Regne podien fer gestions per a la Diputació mentre estaven en la cort.

En algunes circumstàncies, els Estaments o Juntes d'elets eixiren en defensa dels privilegis i interessos de la casa de la Diputació, evidència del suport mutu entre aquests dos representants del Regne de València. El 1607 els tres Estaments, en tant que eren ells i no els diputats els garants de l'observança de les lleis, van denunciar que Honorato Figuerola, en la visita d'inspecció que estava fent a la casa de la Diputació, actuava en contra dels furs.

Se ha entés que en lo progrès de aquella se han fet y fan en lo tribunal del dit visitador diverses coses y procehiments contraris y repugnants als furs, privilegis usos y bons costums del dit regne. Y, senyaladament, als furs que tracten de la forma que se ha de observar en la visita o visites de la dita casa de la Generalitat y oficials de aquella dels quals no remediand-se és cosa molt contingent que, a més de la lesió y perjudí dels dits furs, ne ha de resultar allargar-se notablement y fer-se casi ynfinita la dita visita en grandíssim dany, defuiment y gasto de la dita casa de la Generalitat y dispendi de les pecúnies de aquella y molts altres inconvenients y danys irreparables lo quals és just procurar de evitar y escusar.

També la Diputació mateixa tractava de defensar-se ella tota sola i va seleccionar l'advocat Gaspar Tàrrega per anar a Madrid a protestar

---

los Cervelló en el siglo XVII. València, 2015, pp. 88-93. Lluís GUIA MARÍN, «Felipe IV y los avances del autoritarismo real en el País Valenciano: Las Cortes de 1645 y la guerra con Cataluña», tesi doctoral inèdita, Universitat de València, 1982, pp. 621-624.

57. Des de feia poc, als diputats se'ls escrivia intitulant-los «Diputados» quan abans se'ls deia «venerables, nobles y amados nuestros». ARV, Generalitat, 1959, ff. 153-161. Sobre aquesta ambaixada: FUERTES, «L'ambaixada del senyor de Gilet (1655-1656)», pp. 233-248.

pels procediments iniciats pel visitador.⁵⁸ No obstant, Figuerola manà als diputats, sota amenaça de certes penes, que no enviaren a cap persona a la cort, de manera que els Estaments hagueren de reaccionar i van decidir enviar un ambaixador a Sa Majestat amb l'objectiu de:

Supplicar humilment a sa magestat en nom y per part del dit y present regne sia de son real servey manar revocar y annul·lar lo dit mandato fet per lo dit visitador des de la primera línia fins a la última inclusivament y manar lacerar lo original registre y qualsevol còpia o còpies del dit mandato y de la intima de aquell de tal manera que no puga esser tret en conseqüència en lo esdevenidor.

Com a resultat d'aquestes gestions, Felip Penyarroja va ser nomenat ambaixador davant el rei. Ja feia uns mesos que aquest delegat s'estava a la Cort, enviat per la casa de la Generalitat, per protestar pels procediments del visitador, ja que s'intentava que els que havien desenvolupat càrrecs en la Diputació respongueren amb béns propis en algunes despeses que s'havien fet amb motiu del casament de Felip III i la celebració de les Corts del 1604. La tasca que els Estaments li encarregaren fou limitar la visita a la Diputació als motius exposats en el fur 97 del

58. A València, la corona tenia capacitat per fer visites d'inspecció a la Diputació del General. La visita de Figuerola havia estat demanada pels tres braços a les Corts del 1604 en el fur 97, on demanaven que després de clausurades les corts s'iniciés una residència o visita als oficials de la Diputació en els dos mesos següents i que després es fera una visita cada sis anys, havent de ser el visitador natural del regne de València. *Furs, capítols, provisions e actes de cort fets y atorgats per la SCRM del rey don Phelip... en lo any MDCIIII*, Pere Patrici Mey, València, 1607, ff. 20-21. Sobre la manera que s'havien de fer les visites reials a la casa de la Diputació i oficials de la Generalitat, s'ha de consultar la rúbrica XXXXII del *Volum* de Mora d'Almenar. Guillem Ramon MORA D'ALMENAR, *Volum e recopilació de tots los furs y actes de Cort que tracten dels negocis y afers respectants a la casa de la Diputació y Generalitat de la Ciutat y Regne de València en execució del fur 83 de les corts de l'any MDCIIII*, Felip Mey, València, 1625, pp. 292-301. La institució de la visita a Catalunya era bastant diferent, ja que no era una visita reial sinó que es feia per un tribunal format per tres representants de cada Estament. Ricard TORRA I PRAT, «La fiscalización de la actividad de los oficiales de la Generalitat de Cataluña en la época moderna. La Visita del General de Cataluña y su funcionamiento», *Cuadernos de Historia del Derecho*, 22 (2015), pp. 295-303.

1604.⁵⁹ Aquest conflicte acabà momentàniament el 1609 quan es va decretar la suspensió de la visita a la casa de la Generalitat, però per obtenir-ho calgué la intervenció de tres ambaixadors més: Eiximén Pérez Juan, Marc Antoni Bou i Jeroni Ferrer.⁶⁰

L'any 1646, els Estaments hagueren d'eixir novament en defensa de la casa de la Generalitat. En aquella ocasió el virrei no donà el degut tractament protocol·lari als diputats. El lloctinent, comte d'Oropesa, s'havia negat a rebre'ls en l'ambaixada que li feien per donar-li el condol per la mort del príncep Baltasar Carles d'Àustria.

En les ocasions de condol per traspàs del monarca, fins a la mort de Felip II havia estat la ciutat de València com a cap del dol qui havia fet totes les cortesies degudes en nom del Regne. Però el 1598 es va enviar una carta als Estaments instant-los a fer les demostracions requerides. Des d'aquell moment, en tals situacions els Estaments Eclesiàstic i Militar acudien en ambaixada al virrei, ja que la ciutat seguia fent la seua representació per separat. Els diputats també acudien a donar el condol al virrei.

El 1646, el compte d'Oropesa, que ja havia rebut els Estaments Eclesiàstic i Militar i també la ciutat de València, es negà a rebre els diputats. Aquesta circumstància obligà els tres Estaments a mobilitzar-se en defensa de la Diputació. El problema plantejat pel lloctinent era evident, no entenia que acudiren dos organismes diferents per donar el condol en nom del Regne. Sobre açò els Estaments argumentaven que la representació del Regne requeia en els tres Estaments en conjunt i com que en aquelles ocasions no hi acudien els elets dels tres Estaments, sinó que ho feien per separat, l'única representació dels tres Estaments en conjunt eren els diputats. Per tant, davant aquests dubtes els Estaments decidiren actuar i conferir

59. ARV, Reial Cancelleria, 527, ff. 152-266.

60. En les dues ocasions que Jeroni Ferrer acudí a la cort per denunciar els contrafurs de la visita a la casa de la Generalitat també se li van encarregar altres negocis, tant per part dels Estaments com per part de la Diputació i, per tant, actuava davant el rei i el Consell d'Aragó representant els Estaments i els diputats. ARV, Generalitat, 1956, ff. 47-50 i 96-100.

als dits diputats tot lo poder necessari que-ls puga faltar per a que aquells representen en semblants ocasions de funeràries lo dit y present regne de València. Per ço que lo interès y voluntat dels dits Estaments és que en esta funció de dols y pésamens los dits diputats representen lo dit regne.

En conseqüència, encara que la Diputació com a comissió delegada dels Estaments només tenia representació del Regne per a certes funcions, els Estaments podien ampliar el poder que delegaven en els diputats. En aquest cas, els tres Estaments no dubtaren a defensar que els diputats representaven el Regne de València donant-los nous poders en representació dels Estaments.

El virrei Oropesa no en quedà convençut i es va seguir negant a rebre els diputats, la qual cosa provocà que amb carta de 7 de gener de 1647 s'encarregués a Josep Sanz, ambaixador del Regne a Madrid, que ho supliqués a Felip IV. Sobre la qual cosa es pronuncià finalment el monarca amb carta de 20 d'abril manant «que vaian quando se ofrescan estos pésames el mismo día unos y otros, reciviéndoles sin tarima y dales sillas y que esto se empiece a executar desde luego yendo agora los diputados a darle el pésame». Aquesta carta fou llegida pels elets dels tres Estaments el dia 9 d'agost de 1647, i n'informaren el virrei i la Diputació. No obstant, els diputats dubtaren si fer la seua representació de la mateixa manera que ho havien fet els elets dels Estaments mesos abans, vestits de dol i amb gramalla, per les grans despeses que allò suposava. Els elets manaren als diputats que, de la mateixa manera que ells havien pagat les costes de haver-se de vestir de dol per acudir en ambaixada, també ho havien de fer els diputats, i així ho feren.⁶¹

Una nova ocasió en què els Estaments intercediren per la Diputació fou el 1648, també per un tema protocol·lari. En aquell moment, el conflicte era amb certs oficials reials com el governador, el batlle gene-

61. ARV, Reial Cancelleria, 539, ff. 337-446. També: ARV, Generalitat, 1959, f. 16. Aquest cas ja ha estat analitzat a: Lluís GUIA MARÍN, «Procedències protocol·làries i poder polític: algunes dades sobre la conflictivitat valenciana a mitjan segle XVII», a *Homenatge al doctor Sebastià Garcia Martínez*, 3 vols., Generalitat Valenciana-Universitat de València, València, 1988, II, pp. 43-54.

ral i el mestre racional, que pretenien ser ells qui portaren del braç la virreina quan acudia a la casa de la Diputació a veure les processons. Els Estaments decidiren nomenar elets per tal de defensar que eren els diputats els que havien d'acompanyar la virreina perquè eren els amfitrions. Aquest conflicte quedà eclipsat per un segon assumpte, ja que, tant en aquell moment com al 1650, aquests mateixos oficials pretenien precedir els diputats i passar en les processons i altres cerimònies entre les maces i els diputats. Segons els Estaments i la Diputació, aquesta aspiració estava fora de lloc, ja que les maces i els diputats eren un sol cos; les maces de plata duïen gravat el nom dels tres braços: Eclesiàstic, Militar i Reial. En conseqüència, l'Estament Militar deliberà que «està disposat a defensar la preeminència de la Diputació que per consegüent ho és de tots los tres Estaments». De manera que es formà una Junta d'elets dels tres Estaments que acudí al virrei el dia 21 de maig de 1650 per demanar que els oficials desistiren, cosa que finalment s'aconseguí.⁶²

Anys més tard, el 1685, els Estaments Eclesiàstic i Militar hagueren d'escriure a Carles II per suplicar-li que revoqués el manament que havia fet disposant que la Diputació retirés el cap de taula que tenia a la duana i que prenia nota de les robes que entraven i eixien de la ciutat. La notícia del manament reial «ha puesto en obligación precisa a los Estamentos de asistir a la Diputación por tener esta la representación de los Estamentos y Reyno que impusieron los derechos del general».

S'argumentava que, llevant aquest ofici, no només es perjudicaven els drets de la Diputació sinó la seua obligació de recaptar els impostos del general. El que havia passat era que la ciutat de València havia suplicat al rei que suprimís aquests oficis, ja que estava interessada que la Diputació no pogués cobrar els drets per les robes que entraven i eixien. Els Estaments Eclesiàstic i Militar argumentaven al respecte que «el Consejo General sí que pretende el perjuicio manifiesto de la Diputación, pues quiere que no esté el cabo de tabla para que los mercaderes manifiesten las ropas a la sissa y les quede el campo franco para defraudar al general». De manera que la ciutat havia nomenat Gaspar Joan

62. ARV, Reial Cancelleria, 540, ff. 91-239.

Zapata com a cap de taula i estava recaptant tant la cisa com els drets del general, que anaven a parar a les arques municipals. I en aquesta ocasió, l'atac contra la Diputació no venia des del poder reial, sinó des de la ciutat de València.⁶³

A finals del període foral, el suport dels Estaments a la Diputació es feu encara més evident. Josep Avilló havia estat el principal arrendador dels drets del general i més tard es convertí en el principal deutor de la Generalitat. En conseqüència, la Diputació l'arrestà fins que no pagués el seu deute, com així ho disposaven els furs. El problema sorgí a mitjans de la dècada de 1680, quan les repetides instàncies que Avilló feia a Madrid per mitjà dels seus procuradors foren escoltades i Carles II es plantejà alliberar-lo. El 1685, la Junta dels 36 de la Costa escrigué en dues ocasions al rei per tal d'evitar que aquest individu fos posat en llibertat.⁶⁴ Era lògic que els elets de la Costa hi intervingueren, ja que el finançament de la seua tasca depenia directament dels drets del general que Avilló havia de pagar, de manera que era part interessada. Així mateix, el 1686 intervingué la Junta de Contrafurs per tal d'advertir que les instàncies que es feien per alliberar Avilló anaven en contra de les lleis que disposaven que els deutors de la Generalitat estigueren presos fins a satisfer els seus deutes. Encara que el rei, en diverses ocasions, denegà la llibertat, finalment la concedí a finals del 1687, però limitant-la a la

63. ARV, Reial Cancelleria, 547, ff. 276-285.

64. Aquesta Junta va ser l'última de les juntes d'elets delegades de les Corts per gestionar la custòdia i la defensa de la costa marítima del regne. La Junta dels 36 elets de la Costa fou aprovada a les Corts del 1645 i va funcionar fins al 1707. Hi havia una Junta Gran o dels 36, que havia de decidir i aprovar les qüestions més importants. Aquesta junta dels 36, en algunes ocasions es reunia al Palau Reial i en presència del virrei. Hi havia, delegades de la gran, una Junta d'Hisendes de la Costa composta per sis representants de cada Estament encarregada de supervisar els comptes, i una Junta d'Obres de la Costa també de sis elets per cada Estament. En ocasions, es poden trobar reunions de les Obres i hisendes que eren una suma de les dues anteriors. Pel que fa a la legislació d'aquesta Junta com a continuadora de les anteriors en l'Acte de Cort 2 dels Estaments Eclesiàstic i Militar, vegeu: Lluís GUIA MARÍN, *Cortes del reinado de Felipe IV. II. Cortes valencianas de 1645*, Universitat de València, València, 1984, pp. 229.

ciutat de València. Aquest fet obrí un conflicte entre diputats i elets de la Costa, ja que els diputats acceptaren un tracte amb Avilló que proposava pagar 300 lliures anuals, una quantitat que no arribava ni per pagar els interessos de les 18.000 lliures que seguia devent.⁶⁵

L'any 1687, quan la Diputació recorregué als tribunals per reclamar a Fèlix Goya que entregués la clau que tenia de la duana del Grau de València els Estaments tornaren a donar suport a l'actuació dels diputats.⁶⁶ I de nou el 1699 es formà una Junta d'elets per donar suport a la Diputació i escriure al rei per tal que obligués el bisbe i la junta patrimonial d'Oriola a pagar els drets del general que havien defraudat.⁶⁷

Tanta devia ser la dinàmica de col·laboració entre aquestes institucions que fins i tot compartien l'espai de reunió, els Estaments es reunien en la casa o palau de la Generalitat o de la Diputació. L'Estament Militar se solia reunir a la sala nova de la casa de la Diputació o bé al saló Daurat, segons com de nombrosa fos la reunió, mentre que les reunions d'elets quasi sempre es feien al saló Daurat, encara que durant un temps, per motiu d'obres al palau, les reunions es feren bé a la casa de la ciutat o bé a la catedral. Quan s'havien de comunicar entre ells mitjançant ambaixades, Estaments i Diputació només havien de creuar el corredor o pujar o baixar l'escala, la qual cosa no treia pas solemnitat a aquests actes. Per exemple, el 4 d'abril de 1677 anaren en ambaixada tres diputats a la Junta de Contrafurs. En aquella ocasió, els elets de contrafurs estaven units en el saló Daurat de la casa de la Diputació, de manera que per fer l'ambaixada tres diputats i el síndic de la Diputació hagueren de baixar l'escala, la qual cosa feren precedits per tres verguers amb robes i portant les maces de la Diputació. Eixiren a rebre'ls a la porta una terna d'elets i el secretari dels Estaments, que els acompanyaren als seus seients en el saló Daurat. Els donaren lloc a la part de la testera, és a dir, a la part de les finestres que donen al carrer de Cavallers, i es van asseure a mà dreta la primera terna d'elets, a l'esquerra la segona i els síndics al davant; la resta dels elets seguieren repar-

65. ARV, Reial Cancelleria, 547, ff. 44-70; 548, ff. 24-33; 550, ff. 39-98.

66. ARV, Reial Cancelleria, 548, ff. 195-236.

67. ARV, Reial Cancelleria, 557, ff. 130-133; 558, ff. 4-7.

tits als laterals.⁶⁸ Per tant, una recepció amb un reconeixement dels elets, amb un lluïment similar al que es feia amb els ambaixadors del Regne enviats al rei, la qual cosa té lògica perquè eren tres maneres diferents de representar el Regne de València. Amb molt més lluïment es feien les ambaixades entre els Estaments o quan es rebia l'arquebisbe o el virrei.

És curiós, també, veure que les maces i els verguers eren compartits per Estaments i Diputació, un altre exemple que hi havia unió entre ells. Durant molts anys, l'Estament Militar havia estat sense maça perquè l'havia fet fondre per obsequiar el rei amb un donatiu,⁶⁹ però encara després es continuava demanant als diputats que prestessin les que ells custodiaven i que els Estaments també consideraven seues perquè cada una d'elles tenia gravat el nom d'un dels Estaments «Eclesiàstich, Militar y Real».⁷⁰

D'acord amb el que s'ha dit, veiem un panorama molt més complet del que fins ara es coneixia. Sovint s'ha posat l'accent en els conflictes entre Diputació i Estaments al·legant uns episodis, sens dubte interessants, però que cal situar dins d'una conjuntura. Ací s'ha exposat que la situació ordinària havia de ser la de col·laboració, ja que els Estaments depenien financerament de les arque de la Generalitat i la Diputació no tenia sentit si no servia per finançar l'activitat dels representants del Regne. Més enllà dels conflictes ja coneguts dels anys 1665, 1673, 1676 i 1696 hem sumat els del 1615 i el 1635. De bon segur que en sortiran altres en futures investigacions, però no deixen de ser episodis ocasionals dins de la dinàmica general de col·laboració, sobretot si afegim,

68. ARV, Reial Cancelleria, 544, f. 223.

69. El 1622 l'Estament Militar va decidir fundir una maça nova de plata. ARV, Reial Cancelleria, 530, ff. 348.

70. El 25 de novembre de 1661 els elets dels Estaments nomenats per donar l'enhonorabona a Felip IV i al virrei pel naixement del príncep van haver de fer ambaixada als diputats per tal que els deixaren als verguers i maces. A més, els Estaments hagueren de demanar als diputats, de qui depenia la casa de les armes, que desapareixin salves d'artilleria des del baluard quan els elets dels Estaments creuaven el pont del Real. ARV, Reial Cancelleria, 541, ff. 276-277. Sobre les maces de la Diputació i els Estaments, vegeu els casos abans esmentats en què els Estaments defengueren els diputats davant les vulneracions dels oficials reials.

com s'ha fet, els exemples en què els Estaments defensaren els privilegis de la Diputació. Tanmateix, en cap cas, ni en els conflictes ni en la col·laboració, els Estaments negaven que els diputats representaren el Regne, sinó més aviat al contrari. Els Estaments, tant per defensar que la Diputació representava el Regne com per argumentar la seua preeminència sobre els diputats, utilitzaven unes mateixes expressions. La Diputació era una representació del Regne, ja que es tractava d'una delegació permanent dels tres Estaments. Una altra qüestió és quines eren les competències que la Diputació podia exercir com a delegada dels tres Estaments, que com s'ha vist en les línies anteriors havia de ser l'administració econòmica, però no solament, perquè també tenia altres funcions, per exemple la representació del Regne en algunes cerimònies.

3. *Unes reflexions finals*

Al llarg d'aquest treball ens hem endinsat en una qüestió complexa, la representació del Regne de València fora de les Corts Generals. Un tema que ha estat objecte d'un debat historiogràfic abordat per diversos autors que han col·laborat a aproximar-nos a la realitat històrica i institucional de la València foral.

Els estudis que han vist la llum les últimes tres dècades han modificat el panorama dicotòmic que mostrava Giménez Chornet fa uns anys i han ajudat a definir les funcions de les diferents institucions. Aquest treball continua en aquesta línia de superar les visions massa radicals. S'ha de ser conscient que el concepte de representació pot ser flexible segons la definició que fem, i que s'ha de contemplar la possibilitat que hi hagués més d'una institució que parlés en nom del Regne de València; una altra qüestió és saber en quin grau i en quines circumstàncies ho feia un o altre organisme. Per assolir aquest objectiu, s'han de fer més estudis sobre les institucions susceptibles d'assumir aquest paper i estudiar no tan sols el funcionament intern, sinó també com es relacionaven amb altres organismes i amb la Corona.

S'ha abordat la relació entre Estaments i Diputació mostrant que havia de ser necessàriament de col·laboració, la qual cosa no exclou

que hi haguessin conflictes per temes protocol·laris. En aquest sentit, cal pensar que la Diputació era una delegació dels tres Estaments, però que, donada la seua importància i el desenvolupament històric i institucional, acabà essent la més important de totes les juntes que tenien representants dels tres Estaments. Per tant, no es pot dubtar del fet que la Diputació representava el Regne de València: no hi ha testimonis que ho neguen. Per a la recaptació dels drets del General, els diputats representaven els tres Estaments i, en conseqüència, el Regne. Ben diferent és si els Estaments controlaven i supervisaven la seua funció o si en altres funcions protocol·làries la Diputació també representava el Regne. Totes dues afirmacions són certes, els Estaments i altres juntes d'elets supervisaven l'actuació dels diputats, ja que eren els principals interessats en el bon funcionament d'aquella institució. De la mateixa manera, els Estaments i elets que n'emanaven defensaven les atribucions dels diputats, fins i tot quan tenien funcions més enllà de les econòmiques. Tant és així que, quan fou necessari, els Estaments no dubtaren a ampliar el poder que els diputats tenien per representar-los i, per tant, representar el Regne de València.